

145564 - آیا دادن خرما یا کشک به عنوان زکات فطر به مردمی که آن را غذای اصلی نمی‌دانند درست است؟

سوال

آیا درست است خرما و کشک را به عنوان زکات فطر بدهیم، آن هم با وجود آنکه در بسیاری از سرزمین‌ها به عنوان غذای اصلی استفاده نمی‌شود؟

پاسخ مفصل

الحمد لله.

چیزی که به عنوان زکات فطر داده می‌شود باید از جمله غذاهای اصلی آن سرزمین باشد، بنابراین اگر خرما یا کشک را به عنوان غذای اصلی استفاده می‌کنند [نه به عنوان میوه یا سس یا پیش غذا یا تنقلات] جایز است که آن را به عنوان زکات فطر بدهند، اما آنچه در یک سرزمین به عنوان غذای اصلی شناخته نمی‌شود دادنش هم به عنوان فطره جایز نیست، به دلیل سخن ابوسعید خدری - رضی الله عنه - که می‌گوید: **ما در دوران رسول الله - صلی الله علیه وسلم - در روز فطر یک صاع از غذا را [به عنوان فطره] می‌دادیم و غذای ما جو (نان جو) و کشمش و کشک و خرما بود به روایت بخاری (۱۵۱۰) و مسلم (۹۸۵).**

پس صحابه برای این غذاهای نامبرده را به عنوان فطره می‌دادند که غذای اصلی‌شان بود.

امام نووی - رحمه الله - می‌گوید: **قول صحیح‌تر نزد ما این است که فطره از غذای غالب یک سرزمین واجب است و قول مالک نیز همین است.** ابوحنیفه می‌گوید: او اختیار دارد، و روایتی از احمد چنین است که تنها همان پنج جنس غذای نام برده شده در حدیث جایز است، یعنی: **خرما و کشمش و گندم و جو و کشک المجموع (۶/۱۱۲).**

باجی در شرح الموطأ می‌گوید: **یک صاع از چه غذایی باشد؟ ابن قاسم از مالک نقل کرده که از غذای غالب آن سرزمین باشد، ابوعلی بن ابوهریره از اصحاب شافعی نیز چنین گفته است.**

در دایرة المعارف فقهی (۲۳/۳۴۳) آمده است: **مالکیه بر این رای هستند که زکات فطر از غذای غالب آن سرزمین مانند عدس و برنج و باقلا و آرد و جو و جو سلت (بدون پوست) و خرما و کشک و ارزن است و غیر آن جایز نیست، مگر آنکه مردم از آن به عنوان غذای اصلی استفاده کنند و انواع ذکر شده را ترک کرده باشند.**

شیخ الاسلام ابن تیمیه در فتاوی خود (۲/ ۱۵۷) نیز همین قول را برگزیده است.

از شیخ ابن عثیمین - رحمه الله - درباره‌ی دادن جو به عنوان زکات فطر پرسیده شده: از شما شنیدیم که دادن جو را جایز نمی‌دانید، لطفا در این باره توضیح دهید.

ایشان گفتند: «بیان نمودید که از من شنیده‌اید دادن جو در زکات فطر را جایز نمی‌دانم. این سخن را من برای مردمی گفته‌ام که جو را به عنوان غذا استفاده نمی‌کنند، زیرا یکی از حکمت‌های وجوب زکات فطر این است که غذایی برای مستمندان باشد و این محقق نمی‌شود مگر در صورتی که از غذای اصلی مردم باشد. نام بردن از خرما و جو در حدیث عبدالله بن عمر - رضی الله عنهما - به خاطر علت خاصی در خود این دو جنس نبوده، بلکه این دو آن هنگام غذای اصلی مردم بوده‌اند، زیرا بخاری در باب صدقه‌ی پیش از عید از ابوسعید خدری - رضی الله عنه - روایت کرده که گفت: **ما در دوران رسول الله - صلی الله علیه وسلم - در روز فطر یک صاع غذا می‌دادیم ابوسعید سپس می‌گوید: و غذای ما [در آن هنگام] جو و کشمش و کشک و خرما بود** مجموع الفتاوی (۱۸/ ۲۸۲).

بنابراین مسلمان باید زکات فطر را از غذایی بدهد که در سرزمینش به عنوان غذای اصلی استفاده می‌شود تا حکمت از زکات فطر که بی‌نیاز کردن فقیران از درخواست در روز عید است، حاصل گردد.

والله اعلم.